

UPPSALA
UNIVERSITET

Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier
Specialpedagogik, 30hp
Professionellt förhållningssätt och lärande, 15hp

Fördjupningsuppgift, 6hp
HT 2011

Identitet

En studie i hur elevers identitetsformering kan främjas under skolgången ur ett elev- och lärarperspektiv.

Handledare
Tord Olofsson

Författare
Martin

Sammanfattning

Det huvudsakliga syftet med att genomföra denna litteraturstudie var att visa på faktorer som påverkar elevers identitetsformering samt att försöka visa på metoder för att främja denna utveckling. Studien avslöjade att det faktiskt finns sätt att bidra till att denna inriktning sker i en fördelaktig riktning, bland annat genom upprätthållande av en god relation till sina elever samt genom att bekräfta eleverna.

Nyckelord: identitet, integritet, självbild, självkänsla, stigmatisering.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Mål och syfte.....	1
1.2	Metod.....	1
2	Bakgrund	2
2.1	Teoretiska utgångspunkter.....	2
2.2	Tidigare forskning.....	2
2.3	Centrala begrepp.....	2
3	Resultat	3
4	Diskussion	5
	Referenser	8

1 Inledning

Dagens samhälle är rikt på upplevelser och valmöjligheter av olika slag. Människors livsbanor är inte längre lika utstakade och självklara som tidigare samtidigt som det pågår en ständig samhällsförändring. Det är inte längre naturligt att en bondson går i sin fars fotspår utan han kan lika gärna gå sin egen väg här i livet. Dessa oändliga valmöjligheter har gjort det svårare att veta i vilken riktning man ska gå i under livets resa och det har blivit allt viktigare att ha en stabil ”grund” att utgå ifrån när man konstruerar sin egen verklighet. Denna grund är det man sedan utgår från när man bestämmer sin livsriktning, det som blir vad vi kallar en *identitet*. Frågor som ”Vem är jag?” eller ”Vad är min roll på denna jord?” är alltmer vanliga idag. Somliga människor vet omedelbart svaret på dessa frågor medan de för andra kan innebära ett livslångt sökande. Detta gäller även i skolans värld där det ställs stora krav på eleverna. Faktorer som kan påverka kan vara skolans organisation, elevernas individuella skolprestationer, bemötandet från lärare och andra elever samt relationen till lärare och andra elever.

För mig personligen handlar *identitet* inte bara om *vem* man är utan det handlar även om en förståelse och acceptans för den person man är. Det är min fasta övertygelse att personer som har en stabil grund att stå på kommer att möta livets utmaningar på ett annat sätt än de som helt saknar en insikt om vem de är och trygghet i sig själva.

Tanken är inte att studien ska utmytna i konkreta metoder lärare kan använda för att stärka elevers identitetsbildning, utan ska snarare ses som ett underlag för individuell anpassning i den aktuella pedagogiska situationen. Idén är också att studien ska inspirera till ytterligare tankar och reflektion samt att vi som lärare ska bli mer medvetna om hur vårt beteende i klassrummet påverkar eleverna. Det är även min avsikt att denna studie ska kunna vara till hjälp i min framtida lärargärning.

1.1 Mål och syfte

Syftet med denna litteraturstudie är att undersöka hur identitetsskapandet kommer till uttryck hos elever under deras skolgång och i tidiga levnadsår. Fokus ligger på att undersöka vad som påverkar elevernas identitetsskapande under skolgången och hur man kan hjälpa dem med denna utveckling. Jag vill undersöka på vilka sätt man kan främja elevers identitetsutveckling. Litteraturstudien ämnar därmed besvara dessa frågeställningar:

1. Vilka faktorer har betydelse för barns/elevs identitetsskapande?
2. Hur kan man se till att elevernas identitetsutveckling sker i positiv riktning?

1.2 Metod

Området *identitet* är ytterst komplicerat eftersom det egentligen är utomordentligt svårt att med säkerhet säga vad det egentligen är som formar vår identitet. Det är sannolikt svårt att dra några bärande slutsatser från en undersökning eller intervju eftersom varje enskilt fall är unikt. Det är också en fråga om begränsningar vad gäller tid och resurser vilket innebär att man knappast hinner med att dra några vettiga slutsatser inom ramen för fördjupningsuppgiften. Med anledning av detta baseras detta vetenskapliga arbete i sin helhet på en litteraturstudie.

2 Bakgrund

I detta avsnitt kommer jag att redogöra för och definiera några för studien centrala begrepp, eftersom det råder en viss begreppsförvirring kring dessa. Jag kommer även presentera tidigare forskning som är relevant för studien. Slutligen kommer jag att behandla de teoretiska utgångspunkter som studien baseras på.

2.1 Teoretiska utgångspunkter

Det finns tre huvudsakliga inriktningar vad gäller synen på människans identitet. Den *essentiella* grundsynen utgår från att vi har vissa biologiska och medfödda faktorer som avgör vilka vi är. Vår identitet konstrueras enligt detta synsätt följaktligen av interna egenskaper och förutsättningar. Centralt är här att alla människor har ett autentiskt ”jag”, dvs. under alla lager av personlighet och roller är vi en viss person. Den *konstruktivistiska* grundsynen utgår från att vi formas och växer beroende på externa faktorer i omgivningen. I linje med denna grundsyn konstrueras identiteter endast genom den sociala interaktionen. Grundtanken är här att vår självuppfattning konstant påverkas av andra, även om den för oss själva tycks vara högst privat. Den tredje och sista inriktningen är den *postmodernistiska* som utgår från att det inte existerar några stabila identiteter utan att det mer är en fråga om en ständigt pågående identitetsprocess präglad av dynamik och föränderlighet (Hammarén & Johansson 2007:28f; Stier 2003:20f).

2.2 Tidigare forskning

Alla människor har ett grundläggande behov av att inneha en identitet för att den visar vilka vi är, ger trygghet och riktning i livet, vilket är centralt för att vi ska må bra. Identitet är något vi behöver för att få en stabil grund att stå på i en föränderlig värld (Hammarén & Johansson 2007:19; Stier 2003: 88-95).

Tolle (2005) diskuterar å andra sidan det fruktlösa i att försöka hitta sin identitet. Identitetssökandet i sig är något som gör oss förvirrade och kanske till och med olyckliga. Istället är det mer hållbart att acceptera att man inte vet vem man är. På detta sätt uppnår man större trygghet och indirekt en större känsla av klarsynthet. Först när man frikopplar sig från allt man identifierat sig med och från andras åsikter kan man hitta sin sanna identitet och uppnå sann lycka (Tolle 2005:31, 88, 98).

Miller (1995) menar att för att vi ska utvecklas till *hela* vuxna är det viktigt att våra föräldrar ”bekräftar” och ”ser” oss under barndomen. Med ”hela” menas här att vi blir medvetna om våra behov och känslor så att vi kan hålla vår integritet intakt och ta ansvar för oss själva som vuxna. Hon framhåller vidare att det är en stor risk att barnens integritet skadas eftersom barnen måste anpassa sig till sina föräldrars behov och därmed avlägsna sig från sina egna. Sker detta under en längre tid riskerar barnen att tappa kontakten med sig själva. Det är betydelsefullt att barn får tillåtelse att känna och uppleva under barndomen för att utveckla ett självmedvetande (Miller 1995: 13, 37, 41).

2.3 Centrala begrepp

Självkänsla säger något om ”vem jag är”. Det är en slags intern måttstock som gör att vi kan relatera till olika förväntningar, krav och gränser från omvärlden. Den hjälper oss att göra val som vi kan stå för och ta ansvar för. För att uppnå självkänsla behöver man ha integritet, dvs. leva och agera i enlighet med det man tror på och känner är rätt. Detta innebär att självkänsla hjälper oss att vara sanna mot oss själva, att inte låta andra ändra på de vi är. Självkänsla handlar även om att man har en accepterande syn på sig själv och sina färdigheter/brister.

Detta innebär rent konkret att om man har en bra självkänsla har man en realistisk bild på sitt självförtroende inom vissa områden (Juul & Jensen 2009:63, 71).

Vår självkänsla är nära sammanbunden med vår *självinsikt*. Självinsikt är hur väl vi känner oss själva och hur mycket vi vet om oss själva. Förmågan till självinsikt blir större då integriteten är intakt, självkänslan välutvecklad och en relation är meningsfull. Då dessa kriterier är uppfyllda blir det enklare att blicka in i sig själv och få se vem man egentligen är. Man kan säga att självinsikten är en aspekt av självkänslan som tar hänsyn till vad man vet om sig själv (Juul & Jensen 2009:61f).

Att ha *integritet* innebär att man agerar självständigt och i enlighet med sina moraliska principer. Integritet handlar om det ansvar varje enskild människa har för sig själv, dvs. gränser, behov, känslor och mål. Integriteten kan sägas vara ett slags inre ansvarstagande, ett existentiellt ansvar man har för sig själv. Att ha integritet handlar om att inse att man själv är huvudpersonen i sitt liv. Rent krasst innebär låg integritet en sämre självkänsla vilket gör det svårare att upprätthålla konstruktiva relationer med andra människor (Juul & Jensen 2009:40f).

Självuppfattning kan sägas vara ett slags övergripande begrepp för olika tolkningar av "jaget". Självuppfattningen är med andra ord den bild eller föreställning vi har av oss själva. Uppfattningen är mycket subjektiv och kan vara både sann och falsk och jämförs ständigt med vad vi kallar "ideal-jaget". Självuppfattningen utgör också en bas för självförtroendet (Stier 2003:49f, 54).

Självvärdering är den värderande aspekten av självuppfattningen som ser till relationen mellan "ideal-jag" och "faktiskt jag". När vår självvärdering ligger närmare vårt önskade ideal-jag höjs vår självvärdering och den sänks därmed om avståndet mellan ideal-jag och faktiskt jag är större (Taube 2007:22f).

Vår *självbild* skapas till stor del av omgivningen och värderingar av betydelsefulla personer. Detta är således en organiserad enhet som består av många värderande tolkningar av jagets förmågor och egenskaper av jaget i relation till andra. Självbilden avgör hur och vad vi tolkar i omgivningen. Man försöker alltid att behålla självbilden intakt (Taube 2007: 25, 31).

Identitet är ett svårdefinierat begrepp och definitionen varierar helt beroende på utgångspunkt. En infallsvinkel man kan ha är att identitet kan ses som ett porträtt av en människa. Porträttet utgörs av en rad olika färger och olika konstnärer sätter sin individuella prägel på arbetet. Att måla över, måla om och justera porträttet efter den just då aktuella konstnärens känsla är en livslång process som aldrig tar slut. Porträttet är således liksom vår identitet en ständigt pågående skapandeprocess (Stier 2003: 14).

En annan definition av identitetsbegreppet är att identitet innebär hur vi ser på oss själva samt hur andra uppfattar oss (Hammarén & Johansson 2007:7).

3 Resultat

I detta avsnitt kommer jag att redogöra för det resultat jag kom fram till i samband med min litteraturstudie. Resultaten kommer att presenteras i anknytning till min frågeställning.

Något som otvivelaktigt har betydelse för unga människors identitetsskapande är det Juul & Jensen (2009) benämner *socialt ansvar*. Barn som har högt socialt ansvar är de som är nödgade att överta många av de sysslor i hemmet som egentligen är föräldrarnas uppgift att genomföra. Det kan exempelvis handla om att städa, laga mat, handla eller att ta hand om sina småsyskon. Dessa sysslor tar upp mycket tid och resurser så att barnet inte har tid eller ork att reflektera över sig själv och sina egna intressen och integritet. De tvingas att åsidosätta sina egna känslor och upplevelser till förmån för sina föräldrar och sina syskon och förlorar därmed kontakten med sig själva. Att ständigt förbise sina egna behov och gränser till förmån

för andra kan leda till att dessa barn utvecklar en sämre självkänsla och därmed också en sämre förståelse för sig själva (Juul & Jensen 2009: 78-81).

Även Miller (1995) diskuterar hur barns överdrivna anpassning till hemförhållanden kan ha konsekvenser för deras identitetsbildning. Barn som försöker anpassa sig fullständigt till omgivningen och leva utan känslor och behov löper stor risk att bli vilsna som vuxna och inte ha förståelse för vem de är eller vad de behöver. Barn som tidigt tvingas anpassa sig efter sina föräldrars behov riskerar att utveckla en falsk självbild och deras integritet skadas eftersom deras gränser och behov inte respekteras. Denna anpassning kan leda till att man ser verkligheten utifrån andras perspektiv och inte sitt eget vilket gör att man blir sämre på att agera i sitt eget intresse. Hon framhåller vidare att barn har ett grundläggande behov av att bli sedda, respekterade, förstådda och tagna på allvar för att kunna utvecklas till individer med en god och sund självkänsla. Centralt i hennes verk är att det enda sätt på vilket vi kan uppnå ett större självmedvetande är om vi tillåts känna och uppleva under barndomen. Detta kan göras genom att man ger barnen ett ordförråd för att uttrycka sina känslor och behov. Med hjälp av ordförrådet kan de sedan förstå sig själva och acceptera vad de känner (Miller 1995:7,8, 48, 53, 62).

I samband med att man talar om begreppet integritet är det relevant att visa på hur man faktiskt kan uttrycka sina känslor om integritet för andra (och för sig själv). Det kan faktiskt finnas en poäng med att få träna på att uttrycka sin integritet språkligt så att man får sätta ord på sina känslor och behov (Juul & Jensen 2009: 42-43).

Kroppsliga stigmat har avsevärd betydelse för vad som kan ses som särskiljande gentemot vad som anses vara normalt. Detta kan röra sig om missbildningar, handikapp, utseenden eller beteenden som faller utanför normen. Andra människor kommer då att behandla dessa personer utifrån dessa stigmat. Personen kommer sedan att definiera sig själv utifrån andras definitioner. Identiteten formas i samspelet mellan olika processer; förändringar i kroppen, psykologiska processer och sociala processer. Upplevelsen av en identitet utgår således från vår kropps utseende och värde. Med andra ord kan kroppen ses som en slags referenspunkt för den vi är. Det är särskilt betydelsefullt att man i tonåren experimenterar med olika stilar och inriktningar för att sedan förhoppningsvis finna en stabilare grund att stå på i samband med att man blir vuxen. Det är även så att självbilden växer fram via socialt samspel med betydelsefulla personer för barnet och identifikationer av olika slag. Med identifikationer menas här olika förebilder, idoler, filmstjärnor, fotbollsspelare, klädstilar, klädesmärken, föreningar. Essentiellt är att man ser till att bistå de elever som har svårt att finna sig själva eftersom det främjar ett psykologiskt välbefinnande och existentiell trygghet (Stier 2003: 82-84, 144).

Det finns dock ingen absolut sanning om hur saker och ting är. Det finns inte någon absolut sanning som säger att det är på ett visst sätt. Det är vi själva som är sanningen och världen är sann eller falsk utifrån dig själv (Tolle (2005:88, 98).

Självbilden är inlärd via erfarenheter av framgång och misslyckande och utifrån värdering från betydelsefulla andra. Detta är nära sammanknutet med hur höga mål vi har, hur vi upplever att andra värderar vår förmåga samt hur vi själva värderar våra förmågor och egenskaper i relation till våra mål. Självvärderingen blir sänkt i de fall det är stor skillnad mellan aspirationer och prestationer. Faktum är att vår totala självvärdering utgörs av pluspoäng och minuspoäng på en rad olika områden. Självbilden förbättras inte heller av att elever dagligen jämförs med sina kamrater. Elever som ofta får känna att de inte förstår, inte kan och inte hinner med får en allt sämre uppfattning om den egna förmågan (Taube 2007:31, 71).

Henriksson (2009) har närmare studerat relationerna mellan lärare och elever och deras pedagogiska konsekvenser. I *Klassrumsflyktingar – pedagogiska situationer och relationer i klassrummet* visar hon på hur man som lärare hanterar olika typer av misslyckanden i

klassrummet. Hon poängterar betydelsen av en stabil relation mellan lärare och elever i klassrummet och att eleverna känner sig innefattade av en relation med sin lärare. Detta är oundgängligt för att eleven skall kunna sig känna sig trygg såväl med läraren som i klassrummet. Det är av stor vikt att man som lärare funderar över vilka signaler man sänder ut och vad ens kroppsspråk förmedlar till sina elever i klassrummet. I egenskap av lärare är det viktigt att inse att man är betydelsefulla andra till sina elever. Behovet av bekräftelse är också centralt. Bekräftelse ger oss en känsla av att vara uppskattade för den vi är, skapar tillit till den egna förmågan och en känsla av att vi behandlas på lika villkor och för de vi är. Bekräftelse är en nödvändig ingrediens när det gäller att finna sin identitet och att utvecklas som person, kanske till och med ett av våra viktigaste behov i egenskap av människor (Henriksson 2009:54, 61, 134).

Även om dagens moderna samhälle ger sina invånare möjligheter man tidigare aldrig ens skulle kunna drömma om finns det en fara med valfriheten. Samhället är inte lika bundet av olika grupperingar och traditioner som tidigare och förändras i allt snabbare takt. Detta innebär i sin tur att vi som människor måste vara flexibla och anpassningsbara. Vi behöver en stabil grund som referenspunkt. Problemet är att alltför mycket fokus ligger på att finna sig själv, prestera, utvecklas och dra nytta av de möjligheter som öppnas för oss. Denna ständiga hets mot att prestera mer och förbättras inom vissa områden kan leda till att man blir mycket självkritisk och utvecklar en negativ självbild (Hammarén & Johansson 2007:30f).

4 Diskussion

För att summera resultaten att studien kan följande konstateras. Barn som i stor utsträckning tvingas anpassa sig efter omgivningen riskerar att utveckla en sämre självkänsla därför att deras integritet inte respekteras. Självbildens påverkas av lärarens förhållningssätt och av klassrumsatmosfären. Även lärarens relation till eleverna har en central betydelse för elevernas identitetsbildning.

Återigen, vi som människor har ett grundläggande behov av att ha en identitet. Vi har ett behov att äga en identitet för att den visar vilka vi är, ger trygghet och riktning i livet, vilket är nödvändigt för att vi ska må bra. Identitetens betydelse är särskilt tydlig i dagens föränderliga värld. Dagens problem uttrycker sig inte i att det finns för få valmöjligheter för oss i samhället. Tvärtom. Det är snarare så att vi har för mycket olika valmöjligheter, varför valfriheten blir ett problem. Särskilt när man inte har en stabil grund att utgå ifrån. Detta har i sin tur lett till en alltför stor stress i sökandet efter sig själv och på att förbättra sig själv inom vissa områden. Måttet på framgång är alltid *mer*. Att i allt större utsträckning prestera, försöka förbättras inom vissa områden och utvecklas riskerar att leda till en stor dos av självkritik. Givetvis är detta ständigt sökande inte helt av ondo eftersom det avser att fylla vårt grundläggande behov, problemet är dock att i dagens samhälle har sökandet blivit något av en besatthet (Hammarén & Johansson 2007:19, 30f; Stier 2003: 88-95).

Det är troligt att mycket av denna fokusering på självförbättring är ett resultat av att vi ofta jämför oss med andra människor, vi hamnar således i den så kallade jämförelsefällan. Detta är naturligtvis ett oundvikligt faktum då vi på daglig basis möter människor som både är "bättre" och "sämre" än oss på en rad olika områden. Paradoxen ligger i att det är högst nödvändigt för oss människor att ha en känsla av identitet men samtidigt är det eviga sökandet det som kanske gör oss mest olyckliga. Ur denna synvinkel blir den *essentiella* grundsynen aktuell. Enligt den essentiella grundsynen har ju vi alla en form av inre kärna som är vårt autentiska "jag" när vi skalat bort alla yttre lager av oss själva. Ur detta perspektiv kan det tänkas att det egentligen är lönlöst att söka efter sin sanna identitet eftersom den redan finns där (Hammarén & Johansson 2007:28f; Stier 2003:20f).

Detta tankesätt relaterar väl till resonemanget om det fruktlösa i att försöka hitta sin identitet som Tolle (2005) förespråkar. Anledningen till detta är att sökandet i sig gör oss förvirrade och rentutav olyckliga. Istället måste vi helt enkelt släppa taget och *acceptera* att vi inte vet vem vi är. Först då *vet* vi vem vi verkligen är. Att se på saken på det sättet är säkert värdefullt för några av oss men är troligen en klen tröst för majoriteten av oss. Det som dock sticker ut i detta resonemang är att vi alla har en sann identitet, vi är alla *någon* oavsett yttre influenser. Jag skulle vilja ta detta ett steg längre och påstå att denna *någon* är en värdefull och fantastisk individ bara av sig själv. Vi kanske inte alltid måste vara bra på något eller känna tillhörighet? Vidare, menar Tolle (2005) att det inte finns någon bestämd ordning för hur saker och ting är. Det är vi själva som faktiskt utgör sanningen och världen är endast sann eller falsk utifrån oss själva. Vid första anblick verkar ett sådant här resonemang tämligen oseriöst. Det som dock framkommer vid en närmare granskning är att det faktiskt skulle kunna vara på det sättet. Även om andra människor definierar oss på ett visst sätt betyder det inte att vi nödvändigtvis måste hålla med och instämma i deras definition om vi själva inte känner att den stämmer (Tolle 2005:31, 88, 98).

Mot bakgrund av Stiers (2003) diskussion kring kroppsliga stigman blir det också nödvändigt att fundera över vad som egentligen gör att vi upplever oss själva som vi gör. Är det verkligen andras åsikter och omdömen om oss själva som definierar de vi *egentligen* är? Svaret är givetvis nej på ett fysiskt plan, men det går inte att förneka att andras åsikter om oss har en viss inverkan på hur vi ser på oss själva ur ett kognitivt perspektiv. Att ständigt forma sin bild av sig själv utifrån andras åsikter är inte att föredra men dock helt oundvikligt. Samtidigt är det viktigt att inte gå in i en roll man blivit tilldelad; våra på förhand givna roller är inte synonymt med vår identitet. Den självbild vi gör till vår egen kommer till ur vårt sociala samspel med betydelsefulla personer och via identifikationer av olika slag (Stier 2003: 82-84, 144).

Genom att vi nu vet att självbilden påverkas av våra tidiga erfarenheter av framgång och misslyckande och relationen mellan våra mål och faktiska prestation, blir det tydligt vilken stor roll det rådande klassrumsklimatet har. Det underlättas inte heller av att elever dagligen jämförs med sina kamrater. Härigenom blir det rimligt att tänka sig att klassrumsklimatet har en avgörande betydelse för hur vi ser på våra egna förmågor. Lärarens roll blir således högst central i detta sammanhang. Det blir direkt nödvändigt att fundera lite över vilka signaler man sänder ut genom kroppsspråk och blick. Inte nog med att vi i egenskap av lärare måste vara medveten om vår kroppshållning, vi bör också vara medvetna om hur viktig relationen är till våra elever. Utöver barnens föräldrar är lärare betydelsefulla andra gentemot sina elever. Detta betyder rent krasst att *interaktionen* oss emellan får stor betydelse för *hela* eleven, såväl identitetsutveckling som utveckling av en sund självkänsla (Henriksson 2009: 54, 61, 134; Taube 2007:31, 71).

I diskussionen är det också högst relevant att ta upp risken med att barnen är tvingade att anpassa sig helt och hållet efter omgivningen. En upprepad anpassning från barnens sida kan medföra att barnen får en sämre självkänsla eftersom de tvingats att inte lyssna på sina egna känslor. Vi skulle kunna se denna bortträning av barnens känslor som en bortträning av deras "sanning". Det underliggande budskapet här verkar vara att barnen måste lyda föräldrarna för att försäkra sig om deras kärlek. Denna ständiga anpassning är och kommer förbli högst nödvändig, eftersom barnen mer eller mindre alltid "måste" lyda de vuxna. Däremot betyder inte detta att barnen inte ska kunna göra motstånd. Motståndet kan ju här förstås som deras försök att behålla sin kontakt med sig själv samt integriteten intakt. För att barnen sedan ska utveckla en god självkänsla behöver de bli sedda, respekterade, förstådda och tagna på allvar. Den goda utvecklingen kan premieras ifall man förser barnen med ett ordförråd för att uttrycka sina känslor och behov. Detta kan hjälpa deras egen förståelse men även göra att utomstående har lättare att förstå dem (Miller 1995:7,8, 48, 53, 62).

Det danska forskarparet Juul & Jensen (2009) uttrycker det på ett liknande sätt. De menar att barn som är tvingade att överta många av de sysslor i hemmet som egentligen är föräldrarnas uppgift att genomföra har ett högt socialt ansvar. Detta resulterar i att dessa barn blir oförmögna att ta det personliga ansvar de har för sig själva. Dessa barn får visserligen mindre tid att reflektera över sin egen tillvaro och sig själva, men de blir kanske å andra sidan bekräftade i och med att de faktiskt hjälper till hemma. Genom att få utföra en rad olika sysslor är det rimligt att anta att de faktiskt får känna sig duktiga och att de duger ibland vilket skulle kunna stärka deras självkänsla. Ur detta perspektiv kan det faktiskt finnas fördelar med ett lite högre socialt ansvar inom familjen. Ett visst mått av delaktighet i att utföra hemmets sysslor bidrar antagligen till att barnen växer upp till mer balanserade personer som vuxna eftersom de får lära sig att man ibland behöver hjälpa andra. Däremot är det rimligt att anta att det kan finnas svårigheter med att finna en balans mellan en rimlig mängd sysslor och en överdriven mängd sysslor i hemmet (Juul & Jensen 2009: 78-81).

Referenslista

Eckhart, Tolle. (2005). *En ny jord – ditt inre syfte*. Malmö: Damm Förlag AB.

Hammarén, Nils, Johansson Thomas (2007). *Identitet – vilka är du?* Stockholm: Natur och Kultur.

Henriksson, Carina (2009). *Klassrumsflyktingar – pedagogiska situationer och relationer i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.

Jensen, Helle, Juul, Jesper (2009). *Relationskompetens i pedagogernas värld*. Stockholm: Liber.

Miller, Alice (1995). *Det självutplånande barnet – och sökandet efter en äkta identitet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Stier, Jonas (2003). *Identitet – människans gåtfulla porträtt*. Lund: Studentlitteratur.

Taube, Karin (2007). *Läsinlärning och självförtroende: psykologiska teorier, empiriska undersökningar och pedagogiska konsekvenser*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.